

Aydınlatılmış Onamın Günümüzdeki Yeri: Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Pratiğindeki Sık Uygulamalar İçin Örnekler Eşliğinde Informed Consent in Current Medicine: With Concomitance of Models for Common Procedures in Physical Medicine and Rehabilitation

Engin Çakar, Gürkan Sert*, Oğuz Durmuş, Ümit Dinçer, Mehmet Zeki Kırалp

Gülhane Askeri Tıp Akademisi, Haydarpaşa Eğitim Hastanesi, Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Kliniği, İstanbul, Türkiye

*Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Deontoloji Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

ÖZET

Aydınlatılmış onam (bilgilendirilmiş rıza), hastanın kendisine gerçekleştirilecek tıbbi uygulama konusunda anlayacağı şekilde bilgilendirildikten sonra, tıbbi uygulamanın gerçekleştirilmesi konusunda serbestçe karar vermesini amaçlar. Aydınlatılmış onam, yasal bir zorunluluk olmanın ötesinde, çağdaş tıp etiği ve uygulamalardan oluşan ahlaki bir öğretilerdir. Birçok hasta tıbbi durumları ve uygulanması planlanan tedavi hakkında bilgi ve seçenek sahibi olmak ister. Tıbbi uygulamalarla ilgili bilgilendirme, uygulama kısıtlılıklarının anlatılması ve hasta merkezli tedavi onayı çağdaş tıp etiğinin gerektirdiği durumlardır. Bununla birlikte, aydınlatılmış onamın yazılı ve sözlü olması ile içeriğinin kapsamı konusundaki etik ve hukuki tartışmalar halen devam etmektedir. Aydınlatılmış onamın yazılı olmasının hasta açısından birtakım sakinler oluşturabileceği bilinmekle birlikte, günümüzde mevcut bazı tıbbi olaylar hakkındaki hukuki kararlar yazılı aydınlatılmış onam alınmasını ispat açısından kaçınılmaz konuma getirmiştir. Bu yazıda hekim-hasta iletişimini güçlendiren aydınlatılmış onam kavramı etik ve hukuki boyutlarıyla gözden geçirilmiş ve kas-iskelet ile sinir sistemi hastalıklarında geniş bir uygulama alanına sahip Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon disiplininde sık kullanılan invaziv ve non-invaziv tedavi yaklaşımları için model teşkil edebilecek yazılı aydınlatılmış onam formları sunulmuştur. (*FTR Bil Der 2009;12:140-50*)

Anahtar kelimeler: Aydınlatılmış onam, hekim hasta ilişkisi, fizyatri, fiziksel tıp ve rehabilitasyon

ABSTRACT

The aim of informed consent is to enable patients to decide upon the treatment with his/her own freewill after being clearly and adequately informed about the recommended treatment. Informed consent is a moral principle that is composed of contemporary medical ethics and administrations beyond being a regulatory obligation. Many patients demand information and options about the medical condition and planned treatment. Information about the medical practice and explanation about its limitations as well as the patient-centered consents are the necessities of the modern medical ethics. Furthermore, the ethical and legal arguments about the written and oral forms of informed consent and the comprehensiveness of their content are still proceeding. Even though, the written form of the informed consent may induce some inconvenience for the patients, due to the legal judgments about some medical conditions in today's practices, having written informed consent has become inevitable to constitute evidence. In this paper, the conception of informed consent, which strengthens the patient-physician relationship, is revised considering its ethical and legal aspects, and some written informed consent forms, which may constitute models for the approaches of the invazive and non-invazive therapeutic procedures in Physical Medicine and Rehabilitation that have a considerable therapeutic area in musculoskeletal and nervous system diseases are presented. (*JPMRS 2009;12:140-50*)

Keywords: Informed consent, physician-patient relations, physiatry, physical medicine and rehabilitation

Yazışma Adresi Corresponding Author

Dr. Engin Çakar
Gülhane Askeri Tıp Akademisi
Haydarpaşa Eğitim Hastanesi
Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Kliniği
İstanbul, Türkiye
Tel.: +90 216 542 20 20
E-posta: drecakar@yahoo.com

Geliş Tarihi/Received: 15.08.2009
Kabul Tarihi/Accepted: 25.09.2009

Giriş

Tarihsel süreç içerisinde aydınlatılmış onam (AO), önceleri hekimin sorumluluğunun belirlenmesinde tartışılmıştır (1,2,3). Bu kavram daha sonra "hastanın yaşamı konusunda belirleyici olabilme hakkı" ekseninde tartışılmaya başlanmıştır. Bu çerçevede hastanın gerçekleştirilecek tıbbi uygulamalar konusunda bilgilendirilmesi ve hastanın uygulamaya izin vermesi halinde gerçekleştirilebilmesi tıbbi uygulamaların temel dayanağı olmuştur. Böylece, hasta adına her zaman doğru kararı veren hekim-hasta ilişkisinden uzaklaşarak, hastanın kendisi ile ilgili kararlarda söz sahibi olduğu hekim-hasta ilişkisine geçişte önemli bir adım atılmıştır. Yargı uygulamaları ve uluslararası hasta hakları bildireleri (Lizbon Bildirgesi 1981, Lizbon Bildirgesi II-1995, Hasta Hakları Avrupa Statüsü 2000) bu kavramın içeriğinin belirlenmesinde etkili olmuştur (4). Uluslararası hasta hakları bildireleri aydınlatılmış onamı bir hasta hakkı olarak önemle vurgulamış ve aydınlatılmış onamın kapsamı ve içeriği konusunda bilgilere yer vermiştir (4). 1998 yılından önce yayınlanan bu bildirelerde yer alan aydınlatılmış onam ile ilgili kurallar Türkiye'de 01.08.1998 tarihinde Resmi Gazete'de (RG) yayımlanan Hasta Hakları Yönetmeliği'nde (HHY) etkisini göstermiştir. Türkiye'nin taraf olduğu Biyoloji ve Tıbbın Uygulanması Bakımından İnsan Hakları ve İnsan Haysiyetinin Korunması Sözleşmesi (Biyotıp Sözleşmesi, 1997) gibi bazı uluslararası sözleşmelerde de aydınlatılmış onama yer verilmiştir. Bu bağlamda, hastanın tıbbi uygulamalar konusunda "nasıl bilgilendirileceği", "hangi konularda bilgilendirileceği" ve "bilgilendirmenin sınırları" konuları güncelliğini sürdürerek tartışılmaktadır.

Aydınlatılmış Onam ve Tıp Etiği

AO kavramı günümüzde tıbbi uygulamaların önemli bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Tıbbi uygulamalarda taşıdığı önem nedeni ile AO tıp hukukunun ve etiğinin önemli konu başlıklarından birini oluşturmaktadır (5,6). Tıp etiği ve tıp hukuku alanında aydınlatılmış onam tanımlanırken, hastanın kendisine gerçekleştirilecek tıbbi uygulamalar konusunda karar verici olması konusu temel alınarak, hastanın "beden bütünlüğü" ve "geleceği konusunda serbestçe karar verebilme" konuları öne çıkarılmaktadır (6,7,8). Örneğin tıp etiğinin bir konusu olarak AO ile ilgili yapılan "Tanı tedavi ve seçenekleri, sonuçları, hastalığın gidişi konularında hastaya anlayabileceği bir ifade biçimiyle bilgilendirme ve açıklamada bulunulması ve sonuçta tıbbi müdahale için onun onamının alınması (9)" tanımında hastanın bilgilendirildikten sonra karar vericinin kendisi olması gerektiği vurgulanmıştır. Bazı tanımlarda ise aydınlatmanın içermesi gereken temel konular da belirtilmektedir. "Müdahalenin biçimi, tehlikeleri, faydaları, seçenek tedavileri ile bu seçenek tedavilerin faydaları ve tehlikeleri doktor tarafından yapılan yeterli açıklamadan sonra hasta tarafından tıbbi müdahaleyi istekle ve baskı altında kalmadan kabul etmek (1,3)" tanımında aydınlatmanın içermesi gereken konulara dikkat çekilmiştir.

AO bu içeriği ile tıp etiğinin yararlık, zarar vermeme, özerklik ilkeleri bakımından önem taşımaktadır (6,3). Bu bağlamda, AO

hastanın karar verici olması temeline dayanan hekim hasta ilişkisinin esasını oluşturmaktadır. Hastanın kendisine gerçekleştirilecek uygulamaları anlamasını zorunlu kılan AO, hastanın karar vermeye yeterli ve gönüllü olmasını da gerektirmektedir (6,10). Bu durumda hastanın beden bütünlüğü ve geleceği ile ilgili karar almada önem taşıyan özerklik ilkesine uygun olarak hasta tıbbi uygulamalar konusunda bilgi sahibi olarak uygulamaları kabul veya ret edebilecektir.

Bu açıklamalar çerçevesinde aydınlatılmış onamın 5 temel özgesinin bulunduğu söylenebilir. Bunlar bilginin verilmesi, bilginin anlaşılması, yeterlilik, gönüllülük ve karar olarak sayılabilir (2,11,12). Bilginin verilmesi, hastanın kendisine gerçekleştirilecek uygulamalar konusunda bilgilendirilmesini içerir. Buna göre hasta tıbbi uygulamanın gerçekleştirilme nedeni, varsa başka tıbbi müdahale seçenekleri, uygulanabilecek tıbbi uygulamaların yararları ve sakıncaları konusunda bilgilendirilmelidir. Bilginin anlaşılması, hastaya verilen bilginin hasta tarafından anlaşılmasını ifade eder. Hasta kendisine verilen bilgiyi kavrayacak şekilde bilgilendirilmelidir. Mümkün oldukça hastanın anlayamayacağı terimler kullanılmamalı ve hastanın anlayabileceği bir anlatım kullanılmalıdır. Yeterlilik, hastanın kendisine gerçekleştirilecek tıbbi uygulamalar konusunda verilen bilgiler ile tıbbi uygulamaların gerçekleştirilmesi ya da gerçekleştirilmemesi durumunda doğacak sonuçları anlayacak durumda olmasını ve bu konuda karar verebilecek yeterlilikte olmasını anlatır. Gönüllülük, hastanın herhangi bir zorlama ve yönlendirme olmadan seçim yapmasını ifade eder. Karar ise kendisine uygulanacak tıbbi uygulama konusunda bilgilendirilmiş, verilen bilgiyi anlamış, bu konuda karar verme yeterliliğine sahip bir hastanın tıbbi uygulamayı gönüllü olarak kabul etmesini ifade eder (2,11).

Aydınlatılmış Onam ve Tıp Hukuku

AO hukukta hastanın beden bütünlüğü konusunda karar alma ve bu çerçevede kendi geleceğini belirleme haklarını sağlama açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda, AO tıbbi müdahalenin gerçekleştirilmesi için gereken şartlar arasında kabul edilmektedir (6,13,14,15,16). Buna ek olarak AO hekim-hasta ilişkisinde hekimin borçları arasında yer almaktadır. Örneğin, Yargıtay bir kararında "Hastayı aydınlatıp uyarmalı ve onun rızasını muhakkak surette almalıdır." ifadesine yer vermiştir (Yargıtay 13. H.D. Karar Sayısı: 1993/2742). Aydınlatılmış onamın hukuktaki tanımları, "aydınlatılmış onam, hekimin hastaya vereceği bilgilerle hastayı uygulanması düşünülen tıbbi müdahale üzerinde serbestçe karar verecek duruma getirdikten sonra, hastanın serbest iradesi ile tedaviyi kabul etme veya etmeme konusunda karar vermesi" (17) tanımında olduğu gibi tıp etiği alanındaki tanımlarla uyusmaktadır (6).

Türk hukuk uygulaması ve doktrininde aydınlatılmış onamın hastanın beden bütünlüğü ile ilgili karar almadaki önemine dikkat çekilmektedir. Buna göre, hastanın vücudu üzerindeki haklarına bağlı olarak durumunu bilme ve öğrenme hakkı vardır; hastanın hastalığını ve kendisine uygulanacak tedavi çeşitlerini, bunların yararları ve vereceği zararları öğrenmesi (aydınlatılması) ile hastanın serbest iradesi ile karar verebilmesi beden bütünlüğüne saygının gereğidir (18-26).

Türk mevzuatında AO konusunda ayrı bir düzenleme bulunmamaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında yayımlanan Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun'da (TŞSTİDK) 70. maddede tıbbi uygulamadan önce hastanın aydınlatılmış onam vermesi zorunluluğuna yer verilmiştir (4,15,16). 70. madde bütün tıbbi girişimlerden önce onamin alınması gerektiğini açıkça ifade etmektedir. Aynı madde onam alınmadan gerçekleştirilecek girişimler ile ilgili verilecek ceza konularında da hükümler içermektedir. Bununla beraber, 1982 Anayasasının (AY) yaşama hakkını içeren 17. maddesinin 2. fıkrası, "Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz" ifadesiyle kişinin vücut bütünlüğünü güvence altına almıştır. Buna göre kişinin tıbbi deneylere tabi tutulabilmesi için onamin alınması da şarttır. Anayasadaki bu hüküm tıbbi uygulamalarda aranan koşullara temel oluşturmaktadır (7,21). Medeni Yasa'da (MY) beden bütünlüğünün korunması, kişilik haklarının dokunulmazlığı ile ilgili hükümler tıp uygulamalarının sınırlarının belirlenmesinde önem taşımaktadır (Türk Medeni Yasası madde 23). Bu çerçevede kişinin onamı olmadan tıbbi uygulama gerçekleştirilmesi beden bütünlüğünün korunması ile ilgili hükümlere aykırılık oluşturacaktır (7,22). Kişinin onamı alınmadan gerçekleştirilen tıbbi uygulamalar Türk Ceza Yasası (CY) kapsamında suç oluşturmaktadır. Onam alınmadan gerçekleştirilen tıbbi uygulamalar, oluşan sonuca ve somut olayın özelliklerine göre insan öldürme, yaralama suçlarını oluşturabilmektedir. AY, MY, CY'de yer alan kişilerin kişilik haklarını korumaya yönelik hükümlerin dışında, hekimin hastayı aydınlattıktan sonra hastaya müdahalede bulunabileceği hükmünü içeren düzenlemeler de bulunmaktadır. Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi (RG'de yayın: 19.12.1960), Organ ve Doku Alınması Saklanması ve Aşılması ve Nakli Hakkında Kanun (RG'de yayın: 3.05.1979), Hasta Hakları Yönetmeliği gibi yasal düzenlemeler ile Biyotıp Sözleşmesi Türk hukukunda aydınlatılmış onam ve uygulaması ile ilgili önemli hükümler içermektedir. Türk Tabipleri Birliği Hekimlik Meslek Etiği Kuralları 26. maddesinde aydınlatılmış onama yer vermiştir (27).

Aydınlatılmış onam ile ilgili hüküm içeren yasal düzenlemelerin ilgili hükümleri incelendiğinde "Onam veren kişinin onam vermeye yetkin olması", "Onam verilen müdahalenin hukuka uygun olması" ve "hastanın aydınlatılması" şartlarının temel olduğu görülmektedir (4,28).

Aydınlatmanın Yazılı Yapılmasının Tıp Etiği ve Hukuku Açısından Önemi

Hekim-hasta ilişkisinde güven, tıp etiği ilkeleri, hasta hakları ve tıbbi uygulamanın hukuka uygunluğu açılarından önem taşıyan aydınlatılmış onamda, hastanın verilen bilgiyi anlaması ve verilen bilginin sınırları konusu günümüzde önemli bir tartışma olarak devam etmektedir (29-31). Hastanın aydınlatılmasında kullanılacak yöntemler ile bunların hekim-hasta ilişkisine etkileri, hastaya sağlayacağı yarar bu tartışmalarda öne çıkan konulardır. Örneğin, aydınlatmanın yazılı yapılması gerektiğini savunan fikirlerin yanında, sözlü yapılmasının yeterliliğini ileri süren fikirler de vardır. Bunların yanı sıra, her iki aydınlatma şeklinin de birlikte yapılmasının gerektiğini savunan fikirler de vardır (1-3). Burada

önemli olan hastanın kendisine gerçekleştirilecek tıbbi uygulamanın içeriği, önemi ve kapsamı konusunda bilgilenebilmesidir. Eğer bu husus gerçekleşmemişse aydınlatmanın yapılmadığı kabul edilmelidir (17,19). Ancak, AO'nun yazılı olmasının bireylerin haklarının korunduğu ve bu hakları kullanmasının sağlandığının ispatlanması açısından önemli olduğu düşüncesi yazılı onam kullanılmasına sebep olmaktadır (32).

Aydınlatmanın yazılı olması, hastanın bilgileri anlaması ve tıbbi uygulamalar ile ilgili endişelerini giderme açısından önemli görülmektedir. Buna ilave olarak, yazılı aydınlatmanın yargıya taşıyan durumlarda ispat açısından yarar sağlayacağı da belirtilmektedir (17,19). Aydınlatmanın yazılı olarak yapılmasında izlenecek yol, aydınlatma formlarında yer alan bilgilerin içeriği ve sınırları konusundaki arayış ülkemizde akademik çalışmalarda ve meslek örgütlerinin çalışmalarında kendini göstermektedir. Aydınlatmanın yazılı olarak gerçekleştirilmesi ve onamin da yazılı alınması konusundaki çalışmalarda, yasaların, etik ilkelerin ve mesleki deontolojinin göz ardı edilmemesi gerekir. Buradaki amacın, hastanın özerkliğine saygı bağlamında hastanın beden bütünlüğünün sağlanması ve kendi geleceği ile ilgili karar verici olması gibi önemli hak ve değerlerin korunması olduğu unutulmamalıdır. Bu anlamda aydınlatılmış onam formları hastanın aydınlatıldığının ispatı amacıyla çok hastanın aydınlatılmasını amaçlamalıdır. Aydınlatılmış onam formu, tıp etiği ilkeleri ve tıp hukuku çerçevesinde belirlenecek bir içerikle hazırlanmalı ve hastanın formun içeriğindeki bilgileri anlaması için gerekli bilgilendirici yöntemler ile (sözlü, resimli vs.) desteklenmelidir.

Yazılı aydınlatma sürecinde formla aydınlatma yönteminin sakıncaları göz önünde bulundurularak formlar kullanılmalıdır. Aydınlatmada yalnızca formların kullanılması, hastanın ek sorular sormasına ve ek bilgiler almasına engel oluşturabileceği gibi, ihtimallerin çeşitliliğine, nadiren oluşabilecek risklere ve hastanın somut şartlarına göre bir aydınlatmayı içermeyebilir. Kültürleri, bilgi düzeyleri, dili anlama düzeyi, iletişim anlayışları farklı hastaları aynı şekilde aynı bilgi ve içeriğe sahip bir yazılı belge ile aydınlatmak, aydınlatmanın amacı ve içeriği bakımından güçlükler getirebilecektir. Ayrıca broşür ya da formun içeriğindeki bilgiler her hastanın somut koşullarını ele alamayacağından bazen hastaya gereksiz korku verebilecek bilgileri de içerebilecektir (17). Bu belgelerdeki bilgileri hastanın anlayıp anlamadığının belirlenmesinin güçlüğü de göz önünde bulundurulmalıdır (19). Ayrıca, aydınlatmanın ispatı konusunda da bu yöntemlerin yeterli olmadığı yönünde görüşler bulunmaktadır (17,19). Yazılı aydınlatmanın bu konudaki sakıncalarının giderilmesi yazılı bilgilendirmenin sözlü bilgilendirme ile de desteklenmesiyle mümkündür. Buna göre hekimin, hasta ile yüz yüze görüşerek ve onunla konuşarak hastayı aydınlatması, tedavi sözleşmesinin en önemli özelliklerinden bir olan güven özelliğinin sağlanmasında etkili olacaktır. Yazılı aydınlatmanın sözlü aydınlatma ile desteklenmesi hastanın kendisi açısından anlaşılmayan noktalarla ilgili sorular sorabilmesi imkânını doğuracaktır (17).

Türk hukukunda aydınlatılmış onam almak herhangi bir şekil şartına bağlı değildir. Hastanın onaminin alınmasında herhangi bir şekil şartına bağlı olmadığını belirttiği HHY 28. maddede yasanın öngördüğü bazı hallerde şekil şartının zorun-

lu olduğu vurgulanmıştır. Örneğin TŞSTİDK'da cerrahi girişimler için yazılı iznin alınmasının gerektiği belirtilmiştir. Organ, Dokü, Alınması Saklanması ve Aşılması Hakkında Kanun, Rahim Tahliyesi ve Sterilizasyon Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesine İlişkin Tüzük'te girişimlerle ilgili yazılı iznin şart olduğu belirtilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Yasalarında, onamın yazılı şekle tabi tutulacağı bazı haller belirlenmişse de, aydınlatmanın şekli ile ilgili herhangi bir yasal düzenleme yoktur. Ancak gebeliğin sona erdirilmesi ve sterilizasyon (kısırlaştırma) girişimleri ile ilgili aydınlatmanın belgelendirilmesi amacıyla yönelik yasal düzenlemelerde izin belgesi örneklerine yer verilmiştir. Türk Hukuk Doktrininde aydınlatmanın sözlü yapılmasının amaca daha uygun olduğu yönünde görüş bildirilmektedir. Aydınlatmanın sözlü yapılmasından sonra ispat konusu bakımından yazılı bir şekle dönüştürülmesinin de yararlı olacağı savunulmaktadır (17,19). Tıp etikçileri de hastanın anlaması açısından yazılı ve sözlü aydınlatmanın bir arada yapılmasının önemine dikkat çekmektedir (1,2). Bunlarla beraber yazılı onam formunun, güven ve işbirliği esasına dayanan, hasta- hekim ilişkisini güçlendiren, tedavi etkinliğini arttıran ve risk paylaşımını sağlayan bir faktör olduğu da belirtilmektedir (33).

Tıp uygulamalarında aydınlatılmış onam alınmasında yazılı olması konusu hastanın zarar görmemesi ve özerkliği çerçevesinde gelişmiş olsa da, günümüzde hekimin kayıt tutma yükümlülüğü ve ispat yükümlülüğü açısından da tartışılmaktadır. Sağlık Bakanlığı'nın tıbbi uygulamalardan önce aydınlatılmış onam formu alınması konusundaki yönetmelik taslağında yazılılık konusu öne çıkarılmış ve uygulamalardan önce yazılı onam alınması belirlenmiştir. Pek çok sağlık kurumu ve birimi tıbbi uygulamalardan önce yazılı onam alınması uygulamasını başlatmış ve sürdürmektedir. Bu anlamda, Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon (Fiziyatri) disiplini kas-iskelet ile sinir sisteminin pek çok hastalık ve kısıtlılığı ile tanı, tedavi ve rehabilitasyon uygulamaları açısından ilgilenmek durumundadır. Disiplinimizde yaygın olarak kullanılan invaziv ve non-invaziv tanı-tedavi uygulamaları için yazılı ve sözlü onam konusundaki tartışma ve arayışlar devam etmektedir. Bununla birlikte, her ne kadar yazılı aydınlatılmış onam formlarının çeşitli sakıncalara ve kısıtlılıklara neden olduğu kabul edilse de, son dönemlerde bazı tıbbi olaylar hakkındaki hukuki kararlar hekimlerin ve hukukçuların ortak bir yaklaşım sergileyerek oluşturdukları aydınlatılmış onam formlarını hekim ve hasta hakları açısından gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda çeşitli kurum ve kuruluşlar ile meslek örgütlerinin bu konudaki kapsamlı çalışmalarını önem arz etmektedir.

Fiziksel tıp ve rehabilitasyon disiplini klinik pratiğinde romatizmal hastalıklar, lokal veya genel travmalara, metabolik hastalıklara, psikolojik rahatsızlıklara ve kötü kullanmaya bağlı kas iskelet ve sinir sistemi hastalıkları, fonksiyon bozuklukları, beyin ve omurilik hasarları ve bunlara bağlı lokal veya kısmi felç ile bilişsel ve fonksiyonel bozukluklar gibi daha bir çok hastalıkla ve fonksiyonel yetersizliklerle sıklıkla karşılaşmaktadır. Bu klinik durumlara bağlı olarak hastalarda akut ve/veya kronik ağrı, uyuşma, karıncalanma, his ve hareket kaybı, felç, eklem ve kaslarda enflamasyon, efüzyon, hemoraji, spastisite, fonksiyonel yetersizlikler gibi semptom ve bulgular oluşabilir. Bu tıbbi durum ve sonuçlarının tedavi ve rehabilitasyon sürecinde fizik tedavi ajan-

ları (elektrik akımları, derin ve yüzeysel ısıtıcılar, soğuk uygulamalar, ışık modaliteleri, mekanoterapi, hidroterapi, magnetoterapi ve terapötik egzersizler gibi), lokal yumuşak doku, kas ve eklem içi ile çevresi enjeksiyonları, sinir blokajları, botulinum toksin tip A uygulaması, epidural enjeksiyonlar Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon disiplini klinik pratiğinde sıklıkla kullanılmaktadır. Bu yöntemlerin sıklıkla ağrı ve fonksiyon kayıplarında veya diğer mevcut semptomlarda hızlı düzelme sağlanması, ucuz olması, yan etkilerinin çok nadir olması, hayat kalitesi ve uyku kalitesinde artış sağlanması önemli avantajlarından. Bununla birlikte, çok nadir de olsa çeşitli lokal veya sistemik hipersensitivite reaksiyonları, kan basıncı değişiklikleri, kalp ritim bozuklukları, kas-tendon kopmaları, sinir hasarına bağlı geçici veya kalıcı kas fonksiyon bozuklukları gibi yan etkileri olabilmektedir (34-39).

Bu çalışmada fiziksel tıp ve rehabilitasyon disipliniinde sık kullanılan kas, yumuşak doku, eklem enjeksiyonları, epidural enjeksiyonlar, sinir blokajları, nöroliz ve fizik tedavi modaliteleri uygulamaları için model teşkil edebilecek birtakım formlar sunulmuştur (EK- 1, 2, 3, 4). Bu formlar, fiziksel tıp ve rehabilitasyon hekimleri ve hukuk kökenli bir tıp deontoloğundan oluşan bir ekip tarafından günümüzdeki mevcut hukuki ve etik gereklilikler göz önünde tutularak oluşturulmuştur. Daha sonra, bu formlar pilot bir hasta grubunda test edilmiş ve anlaşılmasında güçlük yaşanan noktalar tekrar gözden geçirilerek gerekli düzeltmeler yapılmış ve son şekli verilmiştir.

Bu çalışma, tıp pratiğinde geniş bir uygulama alanına sahip Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon disiplininin hukuki ve etik zeminine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu konuda daha kapsamlı, klinik uygulama ve tecrübeler de yer veren, geniş vaka sayılarına sahip gelecek çalışmaların gerekliliği kaçınılmazdır.

Kaynaklar

1. Ersoy N. Cerrahi tedavide hastanın aydınlatılması ve aydınlatılmış onam (rıza)'nın alınması ile ilgili etik sorunlar. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 1991.
2. Güven T. Hastaların aydınlatılmasında yazılı bilgilendirme yönteminin kullanılması: Benin prostat hiperplazisi ve prostat kanseri hastaları ile bir çalışma. Uzmanlık Tezi. Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı. Kocaeli, 2002.
3. Ersoy N. Aydınlatılmış onam. in: Demirhan Erdemir A, Öncel Ö, Aksoy Ş. (ed.) Çağdaş Tıp Etiği. Nobel Kitapevleri, 2003:204-34.
4. Sert G. Hasta hakları; uluslararası bildireler ve tıp etiği çerçevesinde. Babil Yayınevi, İstanbul 2004.
5. Beachamp TL. Informed consent, in Veatch RM, Edito, Medical Ethics, Jones and Bartlett Publishers, inc.:1989:173-200.
6. Herring J. Medical Law and Ethics. Oxford University Press. New York, 2006:83-143.
7. Duran S. Türkiye Cumhuriyeti sağlık mevzuatının aydınlatılmış onam açısından değerlendirilmesi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Deontoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. İstanbul 2007.
8. Işık Özcan F. Tıbbi müdahalelerde aydınlatılmış onam. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. 2008.
9. Aydın E. Tıp etiğine giriş. 1. Baskı, Pegem Yayınları, Ankara, 2001.
10. Oğuz NY, Tepe H, Büken NÖ, Kucur DK. Biyoetik terimleri sözlüğü. Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara, 2005.
11. Beauchamp TL, Childress JF. Principle of biomedical ethics. Oxford University Press 2001:68-104.
12. Del Carmen MG, Joffe S. Informed consent for medical treatment and research: a review. The oncologist, 2005;10;636-41.

13. Reisoğlu S. Hekimin hukuki sorumluluğu. MHAUM, Sorumluluk hukukundaki yeni gelişmeler V. sempozyumu, Türk hukukunda hekimin hukuki ve cezai sorumluluğu. Ankara 12/13 Mart, 1982, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1983:1-18.
14. Sarial ME. Sağlararası organ nakillerinden doğan hukuksal ilişkiler. Kazancı Hukuk Yayınları No: 53., İstanbul, 1986:50-73.
15. Aşçıoğlu Ç. Doktorların hukuki ve cezai sorumluluğu. Ankara, 1993:38-46.
16. Çakmut Yenerer Ö. Tıbbi müdahaleye rızanın ceza hukuku açısından incelenmesi. Legal Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul, Ocak 2003.
17. Ayan M. Tıbbi müdahaleden doğan hukuki sorumluluk. Kazancı Matbaası, Ankara, 1991:71-87.
18. Bayraktar K. Hekimin cezai sorumluluğu. İÜ Yayınları, Sermet Matbaası, İstanbul, 1972:123-45.
19. Özsunay E. Alman ve türk hukuklarında hekimin hastayı aydınlatma ödevi ve istisnaları. MHAUM, sorumluluk hukukundaki yeni gelişmeler V. sempozyumu, Türk hukukunda hekimin hukuki ve cezai sorumluluğu, Ankara 12/13 Mart, 1982, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1983:31-59.
20. Özdemir H. Özel hukukta teşhis ve tedavi sözleşmesi. Yetkin Yayınları, Ankara, 2004:96:121.
21. İpekyüz FY. Türk hukukunda hekimlik sözleşmesi, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2006:75.93.
22. Ozanoğlu HS. Hekimlerin hastalarını aydınlatma yükümlülüğü. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 2003;52:55-77.
23. Şenocak Z. Özel hukukta hekimin sorumluluğu. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 529, AÜHF Döner Sermaye Yayınları No: 44, Ankara, 1998:36-62.
24. Erman B. Ceza hukukunda tıbbi müdahalenin hukuka uygunluğu. Seçkin Yayınları Ankara, 2003:99-139.
25. Hakeri H. Tıp hukuku. Seçkin Yayınevi, İstanbul, 2007:103-35.
26. Sert G. Güven T. Görkey Ş. Medical Law (TURKEY). In: Blanpain R. (ed) International Encyclopedia of Laws, Kluwer Press, Netherland 2007.
27. Türk tabipler birliği hekimlik meslek etiği kuralları, Türk Tabipler Birliği Merkez Konseyi, Yorum Matbaacılık, Ankara 2002.
28. Davies M. Textbook on medical law. Blackstone Press Limited, 2nd edition. London 1998:160-76.
29. Howard P. Bogle J. Medical Law and Ethics. Blacwell Publishing 2005:25-38.
30. Tippet V. Medical Ethics and Law An Introduction. Radcliffe Publishing Oxford Sanfrancisco 2004:9-16.
31. Informed consent, Ethics in Obstetrics and Gynecology, American College of Obstetricians and Gynecologists, 2 edition, 2004:9-17. (http://www.acog.org/from_home/publications/ethics/ethics009.pdf)
32. Aktan N. Diş hekimlerinin aydınlatılmış onam hakkındaki bilgi tutum ve deneyimlerinin incelenmesi. Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetmeliğinin Tıp Tarihi ve Etik AD Yüksek Lisans Programı İçin Öngördüğü Bilim Uzmanlığı (Yüksek Lisans) Tezi. Kocaeli, 2005.
33. Messer NG. Professional patient relationships and informed consent. Postgrad Med J 2004;80:277-83.
34. Dinçer Ü, Çakar E, Özdemir B, Kıralp MZ, Dursun H. Bilateral diz osteoartritinde kombine fizik tedavi programı ile egzersiz programının bozulmuş denge fonksiyonuna etkisinin karşılaştırılması. Romatizma 2008;23:9-13.
35. Dinçer U, Kıralp MZ, Çakar E, Yaşar E, Dursun H. Caudal epidural injection versus non-steroidal anti-inflammatory drugs in the treatment of low back pain accompanied with radicular pain. Joint Bone Spine 2007;74:467-71.
36. Yağcı İ, Yılmaz L, Yağmurlu F, Keskin ED, Bodur H. Karpal tünel sendromu tedavisinde splint, splint ile lokal steroid enjeksiyonu ve cerrahinin karşılaştırılması. Fiz Tıp Rehab Derg 2006;52:55-60.
37. Dinçer U, Çakar E, Kıralp MZ, Kilac H, Dursun H. "The effectiveness of the conservative treatments of the carpal tunnel syndrome: splinting, ultrasound and low level laser therapies", Photomed Laser Surg 2009;27:119-25.
38. Dinçer Ü, Çakar E, Kıralp MZ, Dursun H. "Diplejik serebral palsili hastalarda Botulinum toksin uygulaması sonrasında fizyoterapi ve alt ekstremitte ortezinin etkinliğinin karşılaştırılması". Türk Fiz Tıp Rehab Derg 2008;54:41-5.
39. On AY. Spastisite Tedavisinde Fenol ve Alkol Blokları-Derleme. Türk Fiz Tıp Rehab Derg 2004;50(4).

EK-1. Kas-Ekleme İçi ve Çevresi- Diğer Yumuşak Doku Enjeksiyonları için Aydınlatılmış Onam (Hasta Rıza) Formu

SAYIN HASTAMIZ:

- Bu belge bilgilendirilme ve aydınlatılmış onam haklarınızdan yararlanabilmenizi amaçlamaktadır.
- Size uygulanabilecek tanı veya tedavi amaçlı girişimler ve bu girişimlerin yararları ve muhtemel zararları konusunda anlayabileceğiniz şekilde bilgi alma hakkınız vardır.
- Yazılı bildirmek koşulu ile bilgi almama ya da sizin yerinize güvendiğiniz bir kimsenin bilgilendirilmesini talep etme hakkına sahipsiniz.
- Sağlık durumunuz ve size uygulanabilecek tanı veya tedavi amaçlı girişimler konusunda bilgilendirildikten sonra bu tanı veya tedavi amaçlı girişimlerden birini seçerek size uygulanmasını kabul edebilirsiniz.
- Karar verebilmek için uygun zaman talep edebilirsiniz.
- Size önerilen tanı veya teşhis amaçlı girişimleri kabul etmediğinizi yazılı bir belge ile bildirmeniz gerekmektedir.

Aşağıda imzası olan ben sağlığım ile ilgili olarak (Sağlık kurumunun adı)..... ile görüşüm.
Bana hastalığının ön tanı ve/veya tanısının..... başvurdum ve bu kurumda görevli doktor olduğunu söyledi.

Tıbbi Bilgi

Kaslar, kemikler, sinirler, eklem ve çevresindeki yapıların

- Sistemik romatizmal hastalıklar,
- Lokal ve/veya genel travmalar,
- Metabolik hastalıklar,
- Beyin-omurilik yaralanmaları,
- İltihabi hastalıklar,
- Psikolojik rahatsızlıklar,
- Herhangi bir ameliyat ve tıbbi girişimin istenmeyen etkisi gibi olaylara bağlı olarak fonksiyon ve yapılarında bozulma olabilir.

Bu gibi durumlarda;

- Ağrı, uyuşma, karıncalanma, his ve hareket kaybı, uyku bozukluğu
- Eklem ve kaslarda şişme, sıvı toplanması,
- Eklem-kas içi veya diğer vücut boşluk ve dokuları içine kanama,
- İltihabi durumlar,
- Kaslarda spazmlar-spastisite,
- Tüm vücut veya bir bölge veya kısmında kısmi ve/veya tam kuvvet kaybı (felç),
- Hayat kalitesinde düşme gibi durumlar ortaya çıkabilir.

Bu durumların tanı ve tedavisinde enjeksiyon tedavisi (iğne yapma) sık kullanılan faydalı bir yöntemdir.

Enjeksiyon Tedavisi (İğne Tedavisi)

Enjeksiyon tedavisi yukarıda belirtilen durumların tanısını desteklemek veya tedavi etmek için kas, eklem içi ve çevresi ile diğer yumuşak dokulara (tendon, tetik nokta, ganglion kisti, nöroma, bursa gibi...) lokal anestezi, steroid, botulinum toksin tip A, serum fizyolojik gibi maddelerin bir veya birkaçının karışımının bir enjektör ve iğne vasıtası ile uygulanmasıdır.

Bu uygulama sırasında gerektiğinde elektrik stimülatörü, ultrason, tomografi gibi yardımcı tekniklerden faydalanılabilir.

Enjeksiyon Tedavisinin Yararları

- Hem tanı hem de tedaviye yardımcı olması,
- Aynı seansta analiz için sıvı almanın mümkün olması,
- Eklem içi iltihabi süreci durdurması,
- Ağrı ve hareket kısıtlılığı gibi şikayetleri hafifletmesi veya tamamen gidermesi,
- Gereksiz sistemik tedaviden ve fazla ilaç alımından kaçınılmasını sağlaması,
- Diğer tedavi yöntemlerine gerek kalmaması veya ihtiyacın azalması,
- Yan etki ve zarar riskinin çok az olması,
- İstenmeyen eklem içi sıvı birikimlerin (kan, kristalli sıvı, eklem sıvısı, iltihabi sıvı) aynı seansta alınmasıyla dramatik ani rahatlama sağlaması,
- Ucuz olması,
- Uygulama için ameliyathane gibi özel ortam gerektirmemesidir.

Yöntemin Olası Riskleri, Yan Etkileri

- Yöntemin olası yan etkileri, ağrıda artış, yanma, sızlama ve enjeksiyon (iğne) yerinde ciltte kızarıklık, hafif şişlik oluşmasıdır.
- Diğer muhtemel yan etkiler, mide bulantısı, baş dönmesi, tansiyon düşmesi, çarpıntı, kan şekeri ve tansiyonun düşmesi veya artmasıdır.
- Çok daha nadir görülen önemli riskler, kalp ritm bozukluğu, çarpıntı, bayılma, sinir-kas-tendon yaralanması veya kopması, felç, kanama, alerjik reaksiyonlar, iltihabi durumlar sayılabilir. Risklerin her biri hayati fonksiyonları tehlikeye sokabilir.
- Riskler uygun teknik, yeterli tıbbi malzeme ve deneyimli tıbbi personel varlığında nadiren görülmektedir. Enjeksiyondan dolayı zarar görmeniz durumunda, bunun giderilmesi için her türlü tıbbi girişim yapılacaktır.
- Bu durumların görülme sıklığını en aza indirmek için uygulama öncesi tıbbi durumunuz hakkında doktorunuza detaylı bilgi vermelisiniz. Bilinen ilaç alerjisi durumlarınızı, hastalıklarınızı doktorunuza belirtmelisiniz.

Enjeksiyona Alternatif Tedavi Yaklaşımları

Bu hastalığın tedavisi için çeşitli ilaç tedavilerinin ve fizik tedavi yöntemlerinin, bazı durumlarda cerrahi yaklaşımların tedaviye alternatif oluşturması söz konusudur.

- **Önerilen tanı veya tedavi yönteminin kabul edilmediği durumlarda** hastalığın tanısındaki belirsizliğin devam etmesi veya uygun tedavi yapılamamasına bağlı sağlığınızdaki bozukluğun, ağrı ve fonksiyon kayıplarınızın devam etmesi veya ilerlemesi söz konusu olabilir.

Size ait tüm tıbbi ve kimlik bilgileriniz gizli tutulacaktır. Etik kurullar ve resmi makamlar gerektiğinde tıbbi bilgilerinize ulaşabilir. Siz de istediğinizde kendinize ait tıbbi bilgilerinize ulaşabilirsiniz.

Yukarıdaki konularla ilgili bilgilendirilmeme ek olarak:

- Uygulanabilecek tanı yöntemleri konusunda ek sorular sorabileceğim ve bunların da cevaplanabileceği konusunda,
- Tanı yöntemine karar vermeden uygun bir süre düşünebileceğim konusunda,
- Önerilen tanı yöntemleri arasında seçim yapabileceğim konusunda,
- Ayrıca, kabul edip imzalasam bile enjeksiyon yapıldıktan sonra, istediğim zaman onamımı geri çekme hakkının bende saklı olduğu konusunda Anlayabileceğim bir şekilde sözlü/yazılı olarak bilgilendirildim.

Hastalığım ile ilgili tedavi seçenekleri arasında doktorumun bana önerdiği yöntemin adı dir.
Bu işlem sırasında ilaç olarak.....kullanılacağını biliyorum.

Uygulanacak işlemi serbest irademle, hiçbir baskı altında kalmadan KABUL/ RED ediyorum.

(Lütfen son satırı el yazınız ile alt tarafa yazarak imzalayınız)

Univers-CondensedBoldHASTANIN;

Adı soyadı :

İmza :

Adres/ telefon :

Tarih/saat :

VELAYET VEYA VESAYET ALTINDA BULUNANLAR İÇİN VELİ VEYA VASİNİN;

Adı soyadı :

İmza :

Adres/ telefon :

Tarih/saat :

MUAYENE VE AÇIKLAMAYI YAPAN DOKTORUN;

Adı soyadı :

İmza :

Adres/ telefon :

Tarih/saat :

AÇIKLAMAYA TANIKLIK EDEN KURUM GÖREVLİSİNİN;

Adı soyadı :

İmza :

Adres/ telefon :

Tarih/saat :

Verilen Onamı Geri Çekme :

.. .. tarihinde vermiş olduğum onamı, sağlığım açısından oluşabilecek risklerin farkında ve bilincinde olarak kendi isteğimle geri çekiyorum.

Adı soyadı :

Tarih/saat :

İmza :

Yer :

Adres/ telefon :

EK-2. Epidural Enjeksiyon için Aydınlatılmış Onam (Hasta Rıza) Formu

SAYIN HASTAMIZ:

- Bu belge bilgilendirilme ve aydınlatılmış onam haklarınızdan yararlanabilmenizi amaçlamaktadır.
- Size uygulanabilecek tanı veya tedavi amaçlı girişimler ve bu girişimlerin yararları ve muhtemel zararları konusunda anlayabileceğiniz şekilde bilgi alma hakkınız vardır.
- Yazılı bildirmek koşulu ile bilgi almama ya da sizin yerinize güvendiğiniz bir kimsenin bilgilendirilmesini talep etme hakkına sahipsiniz.
- Sağlık durumunuz ve size uygulanabilecek tanı veya tedavi amaçlı girişimler konusunda bilgilendirildikten sonra bu tanı veya tedavi amaçlı girişimlerden birini seçerek size uygulanmasını kabul edebilirsiniz.
- Karar verebilmek için uygun zaman talep edebilirsiniz.
- Size önerilen tanı veya teşhis amaçlı girişimleri kabul etmediğinizi yazılı bir belge ile bildirmeniz gerekmektedir.

Aşağıda imzası olan bensağlığımı ilgili olarak (Sağlık kurumunun adı)
başvurdum ve bu kurumda görevli doktor ile görüştüm.

Bana hastalığımın ön tanı ve/veya tanısının olduğunu söyledi.

Tıbbi Bilgi

Omurilik ve buradan çıkan sinir kökleri;

- Disk fıtıklaşması,
- Bağ kalınlaşması,
- Osteoartrit (kireçlenme),
- İltihabi ve metabolik hastalıklar,
- Travmalara bağlı hasarlanmalar,
- Herhangi bir ameliyat ve tıbbi girişimin istenmeyen etkilerine bağlı olarak sıkışabilir, bası altında kalabilir.
Bu gibi durumlar sonucunda;
- Ağrı, uyuşukluk, karıncalanma,
- Sinirlerin yayılım alanında kısmi ya da tam kas güçsüzlüğü (felç) ya da his kaybı,
- Kas erimesi ve hareket kısıtlılığı,
- Günlük yaşam aktivitelerinde yetersizlik,
- Uyku bozukluğu,
- Hayat kalitesinde düşme gibi durumlar ortaya çıkabilir.

Bu durumların tanı ve tedavisinde epidural enjeksiyon tedavisi sık kullanılan faydalı bir yöntemdir.

Epidural Enjeksiyon Tedavisi

- Epidural enjeksiyon yukarıda belirtilen durumların tanısını desteklemek veya tedavi etmek için epidural aralığa (omurilik dış kılıfının üst aralığına) lokal anestezi, steroid, serum fizyolojik, kontrast maddelerin gibi maddelerin bir veya birkaçının karışımının bir enjektör ve iğne vasıtası ile uygulanmasıdır.

- Bu uygulama omurganın alt tarafındaki sakral hiatus adı verilen bölgeden yapıldığında kaudal epidural enjeksiyon, omurganın üst seviyelerinde omurların yan taraflarından yapıldığında transforaminal ve merkezi bölgesinden yapıldığında interlaminer epidural enjeksiyon adını alır.
- Bu uygulama sırasında gerektiğinde elektrik stimülatörü, ultrason, tomografi gibi yardımcı tekniklerden faydalanılabilir.

Epidural Enjeksiyon Tedavisinin Faydaları

- Hem tanı hem de tedaviye yardımcı olması,
- Ağrı, uyusukluk ve karıncalanmanın azalması veya kaybolması,
- Kısa sürede rahatlama sağlaması,
- Kalıcı iyilik-iyileşme sağlayabilmesi,
- Yan etki ve zarar oranının oldukça düşük olması,
- Uygulama için ameliyathane gibi çok özellikli ortam gerektirmemesi
- Ameliyata göre ucuz olmasıdır

Yöntemin Olası Riskleri, Yan Etkileri

- Yöntemin olası yan etkileri, ağrıda artış, yanma, sızlama ve enjeksiyon (iğne) yerinde ciltte kızarıklık, hafif şişlik oluşmasıdır.
- Diğer muhtemel yan etkiler, mide bulantısı, baş dönmesi, tansiyon düşmesi, çarpıntı, kan şekeri ve tansiyonun düşmesi veya artmasıdır.
- Çok daha nadir görülen önemli riskler, kalp ritm bozukluğu, çarpıntı, bayılma, sinir-kas-tendon yaralanması veya kopması, felç, kanama, alerjik reaksiyonlar, iltihabi durumlar sayılabilir. Risklerin her biri hayati fonksiyonları tehlikeye sokabilir.
- Riskler uygun teknik, yeterli tıbbi malzeme ve deneyimli tıbbi personel varlığında nadiren görülmektedir. Enjeksiyondan dolayı zarar görmemiş durumda, bunun giderilmesi için her türlü tıbbi girişim yapılacaktır.
- Bu durumların görülme sıklığını en aza indirmek için uygulama öncesi tıbbi durumunuz hakkında doktorunuza detaylı bilgi vermelisiniz. Bilinen ilaç alerjisi durumlarınızı, hastalıklarınızı doktorunuza belirtmelisiniz.

Epidural Enjeksiyona Alternatif Tedavi Yaklaşımları

Bu hastalığın tedavisi için çeşitli ilaç tedavilerinin ve fizik tedavi yöntemlerinin, bazı durumlarda cerrahi yaklaşımlar gibi tedavi yöntemlerinin alternatif oluşturması söz konusudur.

- Önerilen tanı veya tedavi yönteminin kabul edilmediği durumlarda hastalığın tanısındaki belirsizliğin devam etmesi veya uygun tedavi yapılamamasına bağlı sağlığınızdaki bozukluğun, ağrı ve fonksiyon kayıplarınızın devam etmesi veya ilerlemesi söz konusu olabilir.

Size ait tüm tıbbi ve kimlik bilgileriniz gizli tutulacaktır. Etik kurullar ve resmi makamlar gerektiğinde tıbbi bilgilerinize ulaşabilir. Siz de istediğinizde kendinize ait tıbbi bilgilerinize ulaşabilirsiniz.

Yukarıdaki konularla ilgili bilgilendirilmeme ek olarak:

- Uygulanabilecek tanı yöntemleri konusunda ek sorular sorabileceğim ve bunların da cevaplanabileceği konusunda,
- Tanı yöntemine karar vermeden uygun bir süre düşünebileceğim konusunda,
- Önerilen tanı yöntemleri arasında seçim yapabileceğim konusunda,
- Ayrıca, kabul edip imzalasam bile enjeksiyon yapılanaya kadar, istediğim zaman onamımı geri çekme hakkının bende saklı olduğu konusunda

Anlayabileceğim bir şekilde sözlü/yazılı olarak bilgilendirildim.

Hastalığım ile ilgili tedavi seçenekleri arasında doktorumun bana önerdiği yöntemin adı dir.
Bu işlem sırasında ilaç olarakkullanılacağını biliyorum.

Uygulanacak işlemi serbest irademle, hiçbir baskı altında kalmadan KABUL/ RED ediyorum.

(Lütfen son satırı el yazınız ile alt tarafa yazarak imzalayınız)

HASTANIN;

Adı soyadı :
İmza :
Adres/ telefon :
Tarih/saat :

VELAYET VEYA VESAYET ALTINDA BULUNANLAR İÇİN VELİ VEYA VASİNİN;

Adı soyadı :
İmza :
Adres/ telefon :
Tarih/saat :

MUAYENE VE AÇIKLAMAYI YAPAN DOKTORUN;

Adı soyadı :
İmza :
Adres/ telefon :
Tarih/saat :

AÇIKLAMAYA TANIKLIK EDEN KURUM GÖREVLİSİNİN;

Adı soyadı :
İmza :
Adres/ telefon :
Tarih/saat :

Verilen Onamı Geri Çekme :

.. .. tarihinde vermiş olduğum onamı, sağlığım açısından oluşabilecek risklerin farkında ve bilincinde olarak kendi isteğimle geri çekiyorum.

Adı soyadı :
İmza :
Adres/ telefon :

Tarih/saat :
Yer :

EK-3. Sinir Blokajı ve Nöroliz için Aydınlatılmış Onam (Hasta Rıza) Formu

SAYIN HASTAMIZ:

- Bu belge bilgilendirilme ve aydınlatılmış onam haklarınızdan yararlanabilmenizi amaçlamaktadır.
- Size uygulanabilecek tanı veya tedavi amaçlı girişimler ve bu girişimlerin yararları ve muhtemel zararları konusunda anlayabileceğiniz şekilde bilgi alma hakkınız vardır.
- Yazılı bildirmek koşulu ile bilgi almama ya da sizin yerinize güvendiğiniz bir kimsenin bilgilendirilmesini talep etme hakkına sahipsiniz.
- Sağlık durumunuz ve size uygulanabilecek tanı veya tedavi amaçlı girişimler konusunda bilgilendirildikten sonra bu tanı veya tedavi amaçlı girişimlerden birini seçerek size uygulanmasını kabul edebilirsiniz.
- Karar verebilmek için uygun zaman talep edebilirsiniz.
- Size önerilen tanı veya teşhis amaçlı girişimleri kabul etmediğinizi yazılı bir belge ile bildirmeniz gerekmektedir.

Aşağıda imzası olan ben sağlığımın ilgili olarak
(Sağlık kurumunun adı)..... başvurduğum ve bu kurumda görevli doktor
..... ile görüştim.

Bana hastalığının ön tanı ve/veya tanısının.....olduğunu söyledi.

Tıbbi Bilgi

Sinir ve kasların;

- Travma sonucu hasarlarına,
- Sistemik ve metabolik hastalıklara,
- Romatizmal hastalıklara,
- Beyin-omurilik ve sinir yaralanmalarına,
- Kötü kullanmaya,
- ve bunlara benzer birçok duruma bağlı fonksiyonlarında ve yapılarında bozulma olabilir.

Bunların sonucunda;

- Ağrı, uyuşma, karıncalanma, his ve hareket kaybı,
- Kaslarda spazmlar-spastisite,
- Tüm vücut veya bir bölge veya kısmında kısmi ve/veya tam kuvvet kaybı (felç),
- Kas erimesi,
- Günlük yaşam aktivitelerinde yetersizlik,
- Uyku bozukluğu,
- hayat kalitesinde düşme gibi durumlar ortaya çıkabilir olabilir.

Bu durumların tanı ve tedavisinde sinir blokajı ve nöroliz sık kullanılan faydalı yöntemlerdir.

Sinir Blokajı - Nöroliz Tedavisi

- Sinir blokajı yukarıda belirtilen durumların tanısını desteklemek veya tedavi etmek için sinir çevresine lokal anestezi, steroid, serum fizyolojik gibi maddelerin bir veya birkaçının karışımının bir enjektör ve iğne vasıtası ile uygulanmasıdır.
- Nöroliz yukarıda belirtilen bazı durumların tanısını desteklemek veya tedavi etmek için sinirin direkt harap edilmesi amacıyla fenol veya alkolün gerekirse lokal anestezi ve/veya serum fizyolojik ile oluşturulan karışımın bir enjektör ve iğne yolu sinir ve çevresine uygulanmasıdır.
- Botulinum toksin tip A uygulaması yukarıda belirtilen durumlarda oluşan kas spazm ve spastisitesini azaltmak ya da yok ortadan kaldırmak için kas içine, kas sinir bileşkelerine botulinum toksin tip A iğnesiyle serum fizyolojik ile sulandırılarak uygulanmasıdır.
- Bu uygulamalar sırasında gerektiğinde elektrik stimülatörü, ultrason gibi yardımcı tekniklerden faydalanılabilir.

Yöntemin Faydaları

- Hem tanı hem de tedaviye yardımcı olması,
- Ağrı, uyuşukluk ve karıncalanmanın azalması veya kaybolması,
- Kısa sürede rahatlatma sağlanması,
- İstemsiz hareket ve kasılmaları (spazm-spastisite) ortadan kaldırması,
- Fonksiyonel düzeyin artmasını sağlanması,
- Giyinme soyunma, öz bakım ve transferler gibi günlük yaşam aktivitelerinin daha kolay yapılması,
- Kol ve bacakların kullanım düzeylerinin artması,
- Yürümenin düzelmesi,
- Bakım hastalarında bakımın daha kolay olmasına olanak sağlanması,
- Uygulama için ameliyathane gibi özel ortam gerektirmemesidir

Yöntemin Olası Riskleri, Yan Etkileri

- Yöntemin olası yan etkileri, ağrıya artış, yanma, sızlama ve enjeksiyon (iğne) yerinde ciltte kızarıklık, hafif şişlik oluşmasıdır.
- Diğer muhtemel yan etkiler geçici kas güçsüzlüğü, hafif nezle-grip benzeri bulgular, mide bulantısı, baş dönmesi, tansiyon düşmesi, çarpıntı, kan şekeri ve tansiyonun düşmesi veya artmasıdır.
- Çok daha nadir görülen önemli riskler, kalp ritm bozukluğu, çarpıntı, bayılma, sinir-kas-tendon yaralanması veya kopması, felç, kanama, alerjik reaksiyonlar, iltihabi durumlar sayılabilir. Risklerin her biri hayati fonksiyonları tehlikeye sokabilir.
- Riskler uygun teknik, yeterli tıbbi malzeme ve deneyimli tıbbi personel varlığında nadiren görülmektedir. Enjeksiyondan dolayı zarar görmemiş durumda, bunun giderilmesi için her türlü tıbbi girişim yapılacaktır.
- Bu durumların görülme sıklığını en aza indirmek için uygulama öncesi tıbbi durumunuz hakkında doktorunuza detaylı bilgi vermelisiniz. Bilinen ilaç alerjisi durumlarınızı, hastalıklarınızı doktorunuza belirtmelisiniz.

Enjeksiyona Alternatif Tedavi Yaklaşımları

Bu hastalığın tedavisi için çeşitli ilaç tedavilerinin ve fizik tedavi yöntemlerinin, bazı durumlarda cerrahi yaklaşımların tedaviye alternatif oluşturması söz konusudur.

- Önerilen tanı veya tedavi yönteminin kabul edilmediği durumlarda hastalığın tanısındaki belirsizliğin devam etmesi veya uygun tedavi yapılamamasına bağlı sağlığınızdaki bozukluğun, ağrı ve fonksiyon kayıplarınızın devam etmesi veya ilerlemesi söz konusu olabilir.
- Size ait tüm tıbbi ve kimlik bilgileriniz gizli tutulacaktır. Etik kurullar ve resmi makamlar gerektiğinde tıbbi bilgilerinize ulaşabilir. Siz de istediğinizde kendinize ait tıbbi bilgilerinize ulaşabilirsiniz.

Yukarıdaki konularla ilgili bilgilendirilmeme ek olarak:

- Uygulanabilecek tanı yöntemleri konusunda ek sorular sorabileceğim ve bunların da cevaplanabileceği konusunda,
- Tanı yöntemine karar vermeden uygun bir süre düşünebileceğim konusunda,

- Önerilen tanı yöntemleri arasından seçim yapabileceğim konusunda,
 - Ayrıca, kabul edip imzalasam bile enjeksiyon yapılana kadar, istediğim zaman onamımı geri çekme hakkının bende saklı olduğu konusunda Anlayabileceğim bir şekilde sözlü/yazılı olarak bilgilendirildim.
- Hastalığım ile ilgili tedavi seçenekleri arasında doktorumun bana önerdiği yöntem..... dir.
Bu işlem sırasında ilaç olarak.....kullanılacağını biliyorum.

Uygulanacak işlemi serbest irademle, hiçbir baskı altında kalmadan KABUL/ RED ediyorum.
(Lütfen son satırı el yazınız ile alt tarafa yazarak imzalayınız)

HASTANIN;

Adı soyadı :
İmza :
Adres/ telefon :
Tarih/saat :

VELAYET VEYA VESAYET ALTINDA BULUNANLAR İÇİN VELİ VEYA VASİNİN;

Adı soyadı :
İmza :
Adres/ telefon :
Tarih/saat :

MUAYENE VE AÇIKLAMAYI YAPAN DOKTORUN;

Adı soyadı :
İmza :
Adres/ telefon :
Tarih/saat :

AÇIKLAMAYA TANIKLIK EDEN KURUM GÖREVLİSİNİN;

Adı soyadı :
İmza :
Adres/ telefon :
Tarih/saat :

Verilen Onamı Geri Çekme :

... .. tarihinde vermiş olduğum onamı, sağlığım açısından oluşabilecek risklerin farkında ve bilincinde olarak kendi isteğimle geri çekiyorum.
Adı soyadı : Tarih/saat :
İmza : Yer :
Adres/ telefon :

EK-4: Fizik Tedavi Modaliteleri Uygulaması için Aydınlatılmış Onam (Hasta Rıza) formu

SAYIN HASTAMIZ

- Bu belge bilgilendirilme ve aydınlatılmış onam haklarınızdan yararlanabilmeniz amaçlamaktadır.
- Size uygulanabilecek tanı veya tedavi amaçlı girişimler ve bu girişimlerin yararları ve muhtemel zararları konusunda anlayabileceğiniz şekilde bilgi alma hakkınız vardır.
- Yazılı bildirmek koşulu ile bilgi almama ya da sizin yerinize güvendiğiniz bir kimsenin bilgilendirilmesini talep etme hakkına sahipsiniz.
- Sağlık durumunuz ve size uygulanabilecek tanı veya tedavi amaçlı girişimler konusunda bilgilendirildikten sonra bu tanı veya tedavi amaçlı girişimlerden birini seçerek size uygulanmasını kabul edebilirsiniz.
- Karar verebilmek için uygun zaman talep edebilirsiniz.
- Size önerilen tanı veya teşhis amaçlı girişimleri kabul etmediğinizi yazılı bir belge ile bildirmeniz gerekmektedir.

Aşağıda imzası olan ben sağlığımla ilgili olarak (Sağlık kurumunun adı)..... başvurdum ve bu kurumda görevli doktor ile görüştim.
Bana hastalığımın ön tanı ve/veya tanısının olduğunu söyledi.

Tıbbi Bilgi

Fiziksel tıp ve rehabilitasyon servisinde;

- Tüm kas-iskelet sistemi hastalıklarının,
- Tüm romatizmal hastalıklarının,
- Ağrılı durumların,
- Sinir sıkışmalarının,
- Beyin-omirlik ve periferik sinir felçlerinin,
- İnme ve serebral palsi,
- Eklem sertliği ve katılığı-kısıtlılığı,
- Spastisite,
- Kırık ve travma gibi hastalık ve durumlarının akut (had) ve kronik (müzmin) durumlarının tanısı, tedavisi ve takibi yapılmaktadır.

Ayrıca tıbbi (medikal-ilaçla) ve cerrahi (ameliyatla) tedavisi mümkün olmayan diğer bir çok hastalıkta fizik tedavi ajanları ve rehabilitasyon uygulamaları ile tedavi yaklaşımları yapılmaktadır.

Fiziksel tıp ve rehabilitasyon uygulamaları tıbbi ve cerrahi tedaviler yetersiz-etkisiz-gereksiz ise, hastalığın müzminleşme ve ilerleme ihtimali varsa, günlük yaşantı olumsuz etkileniyorsa veya sakatlık gelişmişse yararlı ve gerekli olabilir.

Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Uygulamaları

Hastalığınızın durumuna göre size uygun bir fizik tedavi programı planlanacaktır. Bu tedavi programı ilaç ve fizik tedavi ajanlarının uygulanması ve terapötik egzersizlerden birini veya bir kaçını içerebilir.

Size uygulanacak fizik tedavi;

- Soğuk tatbiki,
- Yüzeysel ısı (infraruj, sıcak paket, parafin, girdap banyosu),
- Derin ısı (ultrason, kısa dalga diatermi, radar),
- Elektroterapi (tens, elektostimülasyon, vakum-enterferans, diadinami, galvanik-faradik akım),
- Hidroterapi (kontrast banyo, kaplıca tedavisi, su altı masaj, elektrogalvanik banyo, girdap banyosu),

- Mekanoterapi (mobilizasyon ve manipülasyon, traksiyon, pnömatik kompresyon, splint, breys, korse, bandaj, baston v.s. destekleri),
 - Tedavi edici egzersiz uygulamaları gibi fizik tedavi yöntemlerinden biri veya bir kaçını içerebilir.
- Fiziksel tıp ve rehabilitasyon uygulamaları tıbbi ve cerrahi yöntemlerle tedavi edilemeyen bir çok hastalıkta ve kronik ağrılı durumlarda, fonksiyonel kısıtlılıkta etkili bir tedaviye olanak sağlar.

Faydaları

- Ucuz olması
- Ağrı, uyuşukluk, karıncalanma, güçsüzlüğün azalması ve geçmesi,
- Fonksiyonların artması,
- Yan etkisinin çok nadir olması ve olduğunda hafif geçici olması,
- Birçok durumda gereksiz tıbbi ve cerrahi tedavileri engellemesi,
- Daha az ilaç kullanılmasını sağlaması,
- İlaçla ve ameliyatla tedavisi mümkün olmayan diğer birçok hastalıkta etkin tedavi sağlaması,
- Hastalıkların kronikleşmesini (müzminleşmesini) ve ilerlemesini engellemesi,
- Hayat kalitesini arttırmasıdır.

Olası Riskleri, Yan Etkileri

- Yan etki ve riskleri oldukça az olan tedavi yaklaşımlarıdır. Bununla birlikte, nadir de olsa cilt kızarıklıkları, hassasiyet gibi istenmeyen etkiler görülebilir.
- Çok daha nadir görülen önemli riskler cilt yanıkları, kalp ritm bozuklukları, ciltte aşırı duyarlılık, kan basıncı değişiklikleri, eklem kısıtlılıklarının açılması sırasında kas-tendon hasarlanması-kopması, elektrik çarpmasıdır.
- Riskler uygun teknik, yeterli tıbbi malzeme ve deneyimli tıbbi personel varlığında nadiren görülmektedir. Enjeksiyondan dolayı zarar görmemiş durumda, bunun giderilmesi için her türlü tıbbi girişim yapılacaktır.
- Bu durumların görülme sıklığını en aza indirmek için uygulama öncesi tıbbi durumunuz hakkında doktorunuza detaylı bilgi vermelisiniz. Bilinen ilaç alerjisi durumlarını, hastalıklarınızı doktorunuza belirtmelisiniz.

Alternatif Tedavi Yaklaşımları

- Bu hastalığın tedavisi için çeşitli ilaç tedavilerinin ve fizik tedavi yöntemlerinin, bazı durumlarda cerrahi yaklaşımların tedaviye alternatif oluşturması söz konusudur.
 - Bu hastalıkların tamamı multidisipliner (bir çok kliniği ilgilendiren) hastalıklardır. Tanı, tedavi ve takipleri sırasında gerekli olduğunda diğer ilgili servislerden de tıbbi destek alınmaktadır.
 - Önerilen tedavi yönteminin kabul edilmediği durumlarda uygun tedavi yapılamamasına bağlı sağlığınızdaki bozukluğun, ağrı ve fonksiyon kayıplarınızın devam etmesi veya ilerlemesi söz konusu olabilir.
- Size ait tüm tıbbi ve kimlik bilgileriniz gizli tutulacaktır. Etik kurullar ve resmi makamlar gerektiğinde tıbbi bilgilerinize ulaşabilir. Siz de istediğinizde kendinize ait tıbbi bilgilerinize ulaşabilirsiniz.

Yukarıdaki konularla ilgili bilgilendirilmeme ek olarak:

- Uygulanabilecek tanı yöntemleri konusunda ek sorular sorabileceğim ve bunların da cevaplanabileceği konusunda,
- Tanı yöntemine karar vermeden uygun bir süre düşünebileceğim konusunda,
- Önerilen tanı yöntemleri arasından seçim yapabileceğim konusunda,
- Ayrıca, kabul edip imzalasam bile enjeksiyon yapılabileceği kadar, istediğim zaman onamımı geri çekme hakkının bende saklı olduğu konusunda

Anlayabileceğim bir şekilde sözlü/yazılı olarak bilgilendirildim.

Hastalığım ile ilgili tedavi seçenekleri arasında doktorumun bana önerdiği yöntemin adı dir.

Uygulanacak işlemi serbest irademle, hiçbir baskı altında kalmadan KABUL/ RED ediyorum.

(Lütfen son satırı el yazınız ile alt tarafa yazarak imzalayınız)

HASTANIN;

Adı soyadı :
İmza :
Adres/ telefon :
Tarih/saat :

VELAYET VEYA VESAYET ALTINDA BULUNANLAR İÇİN VELİ VEYA VASİNİN;

Adı soyadı :
İmza :
Adres/ telefon :
Tarih/saat :

MUAYENE VE AÇIKLAMAYI YAPAN DOKTORUN;

Adı soyadı :
İmza :
Adres/ telefon :
Tarih/saat :

AÇIKLAMAYA TANIKLIK EDEN KURUM GÖREVLİSİNİN;

Adı soyadı :
İmza :
Adres/ telefon :
Tarih/saat :

Verilen Onamı Geri Çekme :

... .. tarihinde vermiş olduğum onamı, sağlığım açısından oluşabilecek risklerin farkında ve bilincinde olarak kendi isteğimle geri çekiyorum.

Adı soyadı :
İmza :
Adres/ telefon :

Tarih/saat :
Yer :